TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Tết Hạ Nguyên

ISSN: 2734-9195 08:18 23/11/2026

Từ chiều sâu nhân văn, ý nghĩa của Tết Hạ Nguyên có thể được suy ngẫm qua một điều giản dị: Cầu phúc cho mình là một ước nguyện, đem phúc lành đến cho người khác là một nghĩa cử cao đẹp.

Tết Hạ Nguyên (下元节) là một lễ tiết mang đậm dấu ấn tín ngưỡng Đạo giáo, gắn liền với tục thờ Tam Quan Đại Đế (三官大帝), đặc biệt là quan niệm **"Thủy Quan giải ách"** (水官解厄) - cầu nguyện hóa giải tai ương, tiêu trừ hoạn nạn và đem lại bình an cho nhân thế.

Cùng với Tết Thượng Nguyên và Tết Trung Nguyên, Tết Hạ Nguyên hợp thành hệ thống **Tam Nguyên tiết** (三元节), phản ánh sự giao hòa giữa tín ngưỡng thần linh, phong tục dân gian và những giá trị đạo đức truyền thống.

Trải qua những biến thiên của lịch sử, tuy không còn được tổ chức rộng rãi như một số lễ tiết khác, Tết Hạ Nguyên vẫn lưu giữ những dấu ấn đặc sắc trong đời sống văn hóa Trung Hoa và các nước Á Đông.

I. Nguồn gốc và ý nghĩa tín ngưỡng

1.. Tết Hạ Nguyên trong hệ thống Tam Nguyên tiết

Tết Hạ Nguyên, còn gọi là Hạ Nguyên nhật (下元日), Hạ Nguyên (下元), Hạ Nguyên Thủy Quan tiết (下元水官节), Hạ Nguyên đản (下元诞) hoặc Hoàn Đông tiết (完冬节), là một trong những lễ tiết truyền thống chịu ảnh hưởng sâu sắc của Đạo giáo.

Theo lịch pháp cổ truyền, lễ tiết này được cử hành vào ngày Rằm tháng Mười âm lịch, tức ngày mười lăm tháng Mười hằng năm. Đây cũng là kỳ trăng tròn cuối cùng trong chuỗi lễ tiết Tam Nguyên.

Trong hệ thống tín ngưỡng Tam Quan, ba ngày lễ được phân định như sau:

* **Thượng Nguyên tiết (上元节):** Rằm tháng Giêng.

* **Trung Nguyên tiết (中元节):** Rằm tháng Bảy.

* **Hạ Nguyên tiết (下元节):** Rằm tháng Mười.

Ba lễ tiết này thể hiện quan niệm của Đạo giáo về mối tương quan giữa Thiên, Địa, Thủy và đời sống nhân gian, đồng thời phản ánh những ước vọng căn bản của con người về phúc lành, sự khoan thứ và bình an.

2. Tín ngưỡng Tam Quan Đại Đế

Trong hệ thống thần linh Đạo giáo, **Tam Quan Đại Đế** (三官大帝) gồm Thiên Quan, Địa Quan và Thủy Quan, mỗi vị đảm nhiệm một chức năng thiêng liêng.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Thiên Quan tứ phúc (天官赐福): Thiên Quan ban phúc lành, biểu trưng cho cát tường, hưng thịnh và những điều tốt đẹp đến với nhân gian.

Địa Quan xá tội (地官赦罪): Địa Quan chủ về ân xá tội lỗi, thể hiện ước nguyện được khoan dung, hóa giải lỗi lầm và trở về với nếp sống thiện lương.

Thủy Quan giải ách (水官解厄): Thủy Quan chủ về tiêu tai giải ách, cứu giúp con người vượt qua tai ương, hoạn nạn và những điều bất lợi trong cuộc sống.

Ba chức năng **tứ phúc, xá tội, giải ách** không chỉ cấu thành nội dung tín ngưỡng Tam Quan, mà còn phản ánh khát vọng muôn đời của con người: được hưởng phúc lành, biết sửa chữa lỗi lầm và vượt qua những nghịch cảnh của kiếp nhân sinh.

Trong đó, tư tưởng **Thủy Quan giải ách** chính là nội dung tín ngưỡng cốt lõi của Tết Hạ Nguyên.

3. Thủy Quan Đại Đế và truyền thuyết Đại Vũ trị thủy

Theo một số truyền thuyết dân gian Trung Hoa, Thủy Quan Đại Đế được liên hệ với **Đại Vũ** (大禹), nhân vật huyền thoại nổi tiếng bởi công lao trị thủy, khai thông sông ngòi, chế ngự nạn hồng thủy và đem lại cuộc sống yên ổn cho muôn dân.

Trong ký ức văn hóa Trung Hoa, Đại Vũ không chỉ tượng trưng cho trí tuệ, nghị lực và tinh thần kiên trì, mà còn tiêu biểu cho đức hy sinh, tận tụy vì lợi ích cộng đồng.

Khi hình tượng ấy hòa nhập vào tín ngưỡng dân gian, công đức trị thủy của Đại Vũ được liên hệ với ý nghĩa giải trừ tai ách, bảo hộ sinh linh.

Theo truyền thống Đạo giáo, ngày Rằm tháng Mười âm lịch được xem là ngày đản sinh của Thủy Quan Đại Đế, còn gọi là **Thủy Quan đản** (水官诞).

Vào dịp này, tại một số đạo quán, miếu thờ và địa phương còn duy trì phong tục cổ truyền, tín chúng thường cử hành nghi lễ dâng hương, tế tự, thiết đàn cầu phúc, nguyện xin tiêu tai giải ách, gia đạo bình an.

II. Phong tục và nghi lễ truyền thống

Tết Hạ Nguyên không chỉ hiện diện trong đời sống tôn giáo mà còn hòa quyện với phong tục dân gian, phản ánh sự gắn bó giữa tín ngưỡng thần linh, đạo lý gia đình và sinh hoạt cộng đồng.

Tùy theo từng vùng miền, các nghi lễ có thể mang những sắc thái khác nhau, song nhìn chung đều hướng đến tinh thần kính ngưỡng, tri ân, cầu phúc và giải ách.

1. Tưởng nhớ cội nguồn, gìn giữ hiếu đạo

Tế tổ là nghi thức thờ cúng tổ tiên, thể hiện truyền thống **ẩm thủy tư nguyên** (饮水思源) - uống nước nhớ nguồn, một đạo lý được người Trung Hoa và các dân tộc á Đông đặc biệt coi trọng.

Trong dịp Tết Hạ Nguyên, một số gia đình sửa soạn hương đăng, lễ vật, thành tâm tưởng niệm tổ tiên và các bậc tiền nhân.

Nghi thức ấy không chỉ mang ý nghĩa tưởng nhớ người đã khuất, mà còn nhắc nhở con cháu gìn giữ gia phong, vun bồi hiếu đạo và trân trọng những giá trị được truyền thừa qua nhiều thế hệ.

2. Ánh sáng cát tường trong lễ hội dân gian

Tẩu mã đăng, thường được gọi là đèn kéo quân, là loại đèn truyền thống có những hình ảnh chuyển động khi được thắp sáng.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Trong văn hóa dân gian Trung Hoa và các dân tộc Á Đông, ánh đèn không chỉ có công dụng chiếu sáng mà còn tượng trưng cho sự quang minh, cát tường và niềm hy vọng.

3. Cầu mong gia đạo ấm no

Tục tế Lô thần là hình thức thờ cúng vị thần gắn với lò bếp, một biểu tượng gần gũi trong đời sống sản xuất và sinh hoạt của cư dân truyền thống.

Theo quan niệm dân gian, lò bếp không chỉ là nơi giữ lửa, nấu nướng mà còn tượng trưng cho sự no đủ, hơi ấm gia đình và cuộc sống an cư.

Bởi vậy, việc tế tự Lô thần tại những nơi còn duy trì phong tục này thể hiện ước nguyện về mùa màng thuận lợi, gia đạo hòa thuận, cuộc sống sung túc và bình an.

4. Nghi lễ cầu phúc, tiêu tai giải ách

Một trong những sinh hoạt tôn giáo tiêu biểu của Tết Hạ Nguyên là tu trai thiết tiếu, tức thiết lập trai đàn và cử hành nghi lễ trai tiếu theo truyền thống Đạo giáo.

Trong các pháp hội, đạo sĩ và tín chúng có thể thực hành những nghi thức như dâng hương, tụng kinh, lễ bái, sám hối, cầu phúc và giải ách.

Theo quan niệm Đạo giáo, những nghi lễ này nhằm bày tỏ lòng thành kính đối với thần linh, cầu nguyện tai ương tiêu trừ, phúc lành tăng trưởng và đời sống được an hòa.

Xét trên phương diện văn hóa, những nghi thức ấy còn phản ánh nhu cầu hướng thiện, tự tỉnh thức và tìm kiếm sự an ổn trong đời sống tinh thần.

III. Tết Hạ Nguyên năm 2026 và những sinh hoạt tín ngưỡng

1. Theo lịch âm truyền thống, Tết Hạ Nguyên năm Bính Ngọ 2026 được cử hành vào ngày Rằm tháng Mười âm lịch.

Hình minh họa. Nguồn: Internet

Trong đời sống tín ngưỡng đương đại, dịp lễ này vẫn là thời điểm để một số đạo quán và cơ sở thờ tự tổ chức pháp hội, cử hành nghi thức dâng hương, lễ bái, cầu phúc và giải ách.

Các mốc thời gian và chương trình nêu trên cần được đối chiếu với thông báo chính thức của từng cơ sở tín ngưỡng.

Những sinh hoạt tín ngưỡng được tổ chức theo kế hoạch, không chỉ góp phần duy trì nghi lễ truyền thống của Đạo giáo, mà còn tạo điều kiện để tín chúng và cộng đồng tìm hiểu những giá trị văn hóa được lưu truyền qua nhiều thế hệ.

Theo quan niệm truyền thống, **giải ách** (解厄) mang ý nghĩa cầu xin thần linh hóa giải tai ương, giúp con người vượt qua những điều bất lợi và tìm được sự bình an.

Tuy nhiên, nếu tiếp cận từ góc độ văn hóa và nhân văn, tinh thần giải ách còn có thể được mở rộng thành ý thức quan tâm, sẻ chia và giúp đỡ những người đang đối diện với khó khăn trong cuộc sống.

Bởi lẽ, tai ách của con người không chỉ được cảm nhận qua những biến cố lớn lao, mà đôi khi còn hiện hữu trong bệnh tật, nghèo khó, cô đơn, mất mát và những nghịch cảnh đời thường.

Khi một người lâm vào hoạn nạn, một lời thăm hỏi chân thành, một nghĩa cử tương trợ hay một hành động thiện lành đúng lúc đều có thể trở thành nguồn

động viên quý báu, giúp họ thêm nghị lực vượt qua thử thách.

Từ ý nghĩa ấy, tinh thần giải ách không chỉ dừng lại ở lời nguyện cầu, mà còn có thể được thể hiện qua những hành động thiết thực nhằm làm vơi bớt những nỗi khổ niềm đau cho người khác.

2. Gìn giữ truyền thống, nuôi dưỡng đạo lý tri ân

Một giá trị đáng trân trọng khác của Tết Hạ Nguyên chính là tinh thần tri ân.

Thông qua các nghi lễ tế tổ, kính thần và cầu phúc, con người được nhắc nhở về mối liên hệ giữa bản thân với gia đình, tổ tiên, cộng đồng và thiên nhiên.

Trong chiều sâu văn hóa phương Đông, lòng tri ân không chỉ là sự tưởng nhớ quá khứ, mà còn là ý thức sống có trách nhiệm với hiện tại và tương lai.

Biết tri ân tổ tiên là biết gìn giữ gia phong, biết trân trọng thiên nhiên là biết sống hài hòa với môi trường, biết cảm thông trước nỗi khổ của người khác là biết nuôi dưỡng lòng nhân ái và tinh thần tương thân tương ái.

Những giá trị ấy, dù được biểu đạt qua ngôn ngữ tín ngưỡng cổ truyền, vẫn mang ý nghĩa thiết thực đối với đời sống xã hội hôm nay.

3. Phát huy giá trị văn hóa trong xã hội đương đại

Trước những biến đổi của đời sống hiện đại, việc bảo tồn các lễ tiết truyền thống không nhất thiết chỉ dừng lại ở sự phục dựng hình thức nghi lễ.

Điều quan trọng hơn là nhận diện và phát huy những giá trị tinh thần tích cực mà các lễ tiết ấy đã chuyên chở qua nhiều thế hệ.

Từ cách nhìn này, có thể khơi dậy ý nghĩa nhân văn của Tết Hạ Nguyên, hướng đến việc xem đây như một **“Ngày Giải Ách”** hoặc **“Ngày Cầu Phúc”**, nhằm khuyến khích các hoạt động thiện nguyện, tương trợ cộng đồng và chăm lo cho những người có hoàn cảnh khó khăn.

Đây là một hướng tiếp cận văn hóa mang tính gợi mở, kết nối di sản tín ngưỡng truyền thống với những nhu cầu nhân sinh của xã hội đương đại.

Bởi một lễ tiết chỉ thực sự có sức sống lâu bền khi những giá trị tốt đẹp của nó tiếp tục được con người thấu hiểu, trân trọng và thực hành trong đời sống.

4. Giải ách không chỉ là cầu nguyện, mà còn là hành thiện

Từ chiều sâu nhân văn, ý nghĩa của Tết Hạ Nguyên có thể được suy ngẫm qua một điều giản dị: **Cầu phúc cho mình là một ước nguyện, đem phúc lành đến cho người khác là một nghĩa cử cao đẹp.**

Một sự giúp đỡ chân thành có thể làm vơi đi nỗi khó khăn của người khác; một tấm lòng bao dung có thể hóa giải những bất hòa; một nghĩa cử thiện lương có thể gieo mầm hy vọng giữa những nghịch cảnh của cuộc đời.

Kết luận

Tết Hạ Nguyên là một biểu hiện đặc sắc của văn hóa lễ tiết và tín ngưỡng truyền thống ở Trung Hoa, Việt Nam và nhiều nước Á Đông, nơi những quan niệm về thiên nhiên, thần linh và vận mệnh con người được kết tinh qua hệ thống Tam Nguyên và tín ngưỡng Tam Quan Đại Đế.

Từ ý nghĩa **Thiên Quan tứ phúc, Địa Quan xá tội, Thủy Quan giải ách**, có thể nhận thấy khát vọng sâu xa của người xưa về một cuộc sống được che chở bởi phúc lành, được khoan dung trước lỗi lầm và được bình an giữa những biến động của nhân sinh.

Trong đời sống hiện đại, việc tìm hiểu và bảo tồn Tết Hạ Nguyên không chỉ có ý nghĩa phục dựng một di sản văn hóa, mà còn mở ra cơ hội suy ngẫm về trách nhiệm của con người đối với chính mình, với tha nhân và với xã hội.

Bởi lẽ, nếu lời cầu nguyện thể hiện khát vọng được bình an, thì hành động thiện lành chính là cách con người góp phần kiến tạo sự bình an ấy trong cuộc sống.

Cầu phúc là gửi gắm niềm tin; hành thiện là vun bồi phúc đức. Giải ách không chỉ là mong tai ương tiêu trừ, mà còn là mở rộng lòng nhân ái, giúp người vơi khổ, khiến cuộc đời thêm phần an hòa.

Tết Hạ Nguyên không chỉ là một lễ tiết thuộc về quá khứ, mà còn có thể trở thành nhịp cầu nối kết truyền thống với hiện đại, tín ngưỡng với nhân sinh, ký ức văn hóa với những giá trị đạo đức cần được nuôi dưỡng trong xã hội hôm nay.

Con người biết lấy lòng tri ân làm nền tảng, lấy thiện tâm làm phương hướng, lấy sự sẻ chia làm hành động, thì tinh thần **tứ phúc, xá tội, giải ách** sẽ không chỉ hiện hữu trong những nghi lễ cổ truyền, mà còn tiếp tục tỏa sáng giữa đời

sống nhân gian.

Việt dịch và tổng hợp: **Thích Vân Phong**

Tài liệu tham khảo:

Bách Độ Bách Khoa (百度百科) - Tư liệu về Hạ Nguyên tiết và tín ngưỡng Tam Quan.

Duy Cơ Bách Khoa (维基百科) - Tư liệu về lịch sử, phong tục và các lễ tiết truyền thống Trung Hoa.

Trung Hoa Võng - Văn hóa (中华网·文化) - Tư liệu về phong tục, tín ngưỡng và lễ hội dân gian Trung Hoa.